

Ιωάννου Μάζη
Αναπληρωτού Καθηγητού
στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Θέμα: Οικονομική Γεωγραφία, Γεωπολιτική και η περίπτωση του
Ελληνικού Χώρου στην Επτάνησο και την Ανατ. Μεσόγειο.

1. Η ανάγκη του προσδιορισμού του ταλαιπωρημένου, είναι αλήθεια, όρου **“Γεωπολιτική”** είναι αυτή που επιβάλλει την ανάλυση του όρου και τον ορισμό του. Η προσέγγιση της γεωπολιτικής θέσεως της Ελλάδος και ιδιαίτερα της Επτανήσου και οι διεθνείς απαιτήσεις που προκύπτουν από αυτήν θα διαφανούν σαφώς μόνον κατόπιν της αποσαφηνίσεως του όρου και της γνώσεως του περιεχομένου του.

Ο γάλλος γεωγράφος και γεωπολιτικός **Yves Lacoste** έδωσε σε ένα από τα σημαντικά θεωρητικά του πονήματα τον εξής , εσκεμμένα, προκλητικό τίτλο **“Η Γεωγραφία χρησιμεύει πρωτίστως για να κάνεις πόλεμο”** {Εκδ, Maspero, 1976}. Εδώ, σ’ αυτήν ακριβώς την πρόκληση βρίσκεται η ουσία του ορισμού που αναζητούμε.

Η γεωγραφία προσφέρεται για δύο χρήσεις: **αφενός για την οργάνωση του πολέμου ή την οργάνωση της αμύνης των δεχόμενων την επίθεση γεωγραφικών χώρων και αφετέρου για την οικονομικο-πολιτική οργάνωση των χώρων αυτών στη διάρκεια των ειρηνικών περιόδων.**

Όπως αναφέρει ο **Ladis K. D.Kristof** ¹, ο σύγχρονος θεωρητικός της γεωπολιτικής δεν επισκοπεί το γεωγραφικό χάρτη της Γης για να διακρίνει τι μας υπαγορεύει η φύση να κάνουμε, αλλά τι μας συμβουλεύει η φύση να κάνουμε με δεδομένες τις προτιμήσεις μας.

Εκτός από τον Ναπολέοντα ο οποίος σαφώς δηλώνει ότι η πολιτική ενός Κράτους εντοπίζεται στη Γεωγραφία του, ο **Harold** και η **Margaret Sprout** υπογραμμίζουν ότι η γεωγραφία επηρεάζει «όλα τα άυλα και υλικά φαινόμενα που εκδηλώνουν εδαφικές διαστάσεις και παραλλαγές στην επιφάνεια της γης ή σε σχέση με αυτήν» και επισημαίνουν επίσης ότι η διεθνής πολιτική παρουσιάζει σε όλες τις περιόδους «περισσότερο ή λιγότερο διακρινόμενα πρότυπα καταναγκασμού και υποταγής , επιρροής και συμμορφώσεως και έχουν την αντανάκλασή τους σε πολιτικούς όρους με έντονη την αίσθηση του Γεωγραφικού Χώρου».

¹. Ladis K. D. Kristof, *The Origins and Evolution of Geopolitics*, *Journal of Conflicts Resolution*, IV (Mars 1960).

Η προσπάθεια του γεωγράφου λοιπόν, προσανατολίζεται στην επισήμανση της φυσικής διαστάσεως των κινδύνων υπαγωγής των κοινωνιών σε ανάλογα πρότυπα επιρροής και καταναγκασμού, ως εάν πράγματι υφίστατο η πιθανότητα να υπάρξει θερμή ρήξις, ώστε ο κίνδυνος αυτός να αποσοβηθεί με παρέμβαση των διεθνώς ενεχομένων πολιτικών ηγεσιών.

Ο κίνδυνος, λοιπόν του πολέμου δεν πηγάζει από την Γεωγραφία ή -μιας εκ των αναλυτικών της μεθόδων – τη Γεωπολιτική. Ο κίνδυνος του πολέμου θα υφίσταται όσο υπάρχουν απαραίτητα για την οικονομική ανάπτυξη των ανθρωπίνων κοινωνιών φυσικά διαθέσιμα, ή άλλως, φυσικοί πόροι, η απώλεια ή η σπάνις των οποίων προοιωνίζει την εξάρτηση ενός ή ομάδος Εθνικών Κοινωνικών Σχηματισμών από άλλους ή άλλον, την υπό δυσμενείς όρους μετακίνηση ή τον εκφυλισμό των επαπειλουμένων κοινωνιών, νοουμένων ως κυρίων συστατικών του κράτους. Και ακριβώς στο σημείο αυτό προκύπτει και η σημασία της Οικονομικής Γεωγραφίας.

2. Σύμφωνα με τον **Colin Gray** ² η δύναμη της γενικής γεωπολιτικής θεωρίας βρίσκεται στο ότι τοποθετεί την τοπική δράση ή την αλληλεπίδραση σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο [...] εκείνοι οι οποίοι θέλουν να κατανοήσουν τις γεωπολιτικές διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας πρέπει να αφομοιώσουν τις ουσιώδεις έννοιες της γεωπολιτικής.

Από τον γεωγράφο **F. Ratzel** ³ (1844-1904) πατέρα της Γεωπολιτικής, σημειώνουμε ότι γεωπολιτική είναι η Γεωγραφία στην υπηρεσία της πολιτικής του Κράτους. Από τον επίσης διάσημο μαθητή του Ratzel, τον K. Haushofer (1869-1946), υπογραμμίζουμε επίσης τον εξής ορισμό: Η γεωπολιτική θα είναι και πρέπει να είναι η γεωγραφική συνείδηση του Κράτους. Το αντικείμενό της είναι η μελέτη των μεγάλων ζωτικών συσχετίσεων του σύγχρονου ανθρώπου στο πλαίσιο του σύγχρονου χώρου και ο σκοπός της είναι ο συντονισμός των φαινομένων που συνδέουν το κράτος με το χώρο.

Ο **Saul Cohen** ⁴ το 1963 έγραφε ότι η πεμπουσία της γεωπολιτικής είναι η μελέτη της υφισταμένης σχέσεως μεταξύ της διεθνούς πολιτικής της ισχύος και των αντιστοίχων γεωγραφικών χαρακτηριστικών, κυρίως δε αυτών των γεωγραφικών χαρακτηριστικών επί των οποίων αναπτύσσονται οι πηγές της ισχύος.

Ο **Michael Foucher** ⁵ θεωρεί πως η γεωπολιτική είναι μία συνολική μέθοδος γεωγραφικής αναλύσεως συγκεκριμένων κοινωνικο-πολιτικών καταστάσεων αντιμετωπιζόμενων στο γεωγραφικό τους πλαίσιο συνδυαζόμενη με τις συνήθεις βιοθεωρήσεις (ή τις ιδεολογικές μεταφυσικές, όπως θα έλεγα εγώ που τις χαρακτηρίζουν).

² **Colin Gray**, *The geopolitics of the Nuklear Era: Heartland, Rimlands and the Technological Revolution*, Crane, Rusak for the National Information and Strategic Center, New York 1977.

³ **Friedrich Ratzel**, *La Geographie Politique*, Fayard, Paris 1987.

⁴ **Saul Cohen**, *Geography and Politics in a World divided*, 1963.

⁵ **Michael Foucher**, *Fronts et frontieres*, Fayard, Paris 1991.

Προσπαθώντας να καταθέσω μια δική μου πρόταση ορισμού θα ήθελα να σημειώσω ότι: Γεωπολιτική ανάλυση ⁶ καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων και των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών πολιτικών δράσεων ανακατανομής της ισχύος και των ιδεολογικών αρχών που τις χαρακτηρίζουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών ζωνών όπου οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται. Κρίνω ακόμη σκόπιμο να υπογραμμίσω τα εξής: εφόσον η γεωπολιτική αναλύει τις αντιπαραθέσεις μεταξύ συγκεκριμένων αντιτιθεμένων διεθνών δυνάμεων, που διακρίνονται για την ποιότητα, την ισχύ, κύρους και τη δύναμη ⁷ όπως και σε πλήθος, πρώτιστο μέλημά της είναι να λάβει σχολαστικά υπόψη τις ιδεολογικές θεωρήσεις και τις αντιλήψεις που κάθε μία από αυτές τις δυνάμεις έχει ή καλλιεργεί για τον εαυτό της.

Καθήκον της γεωπολιτικής ανάλυσεως είναι να αποστασιοποιείται από το συναισθηματικό κυκλώνα των προαναφερθεισών ιδεολογικών βιοθεωρήσεων ώστε να καταλήγει σε αμερόληπτα συμπεράσματα. Και όταν βέβαια ομιλώ για «αμερόληπτα συμπεράσματα», τονίζω ότι αφίσταμαι πλήρως από έννοιες όπως : «ρεαλιστικά», «δίκαια» ή «ηθικώς ορθά» συμπεράσματα.

Η γεωπολιτική μέθοδος, καταδεικνύει την εφαρμογή αυτών των συμπερασμάτων και αποκαλύπτει τις δυναμικές και τους προσανατολισμούς των χωροχρονικά προσδιοριζόμενων διεθνών φαινομένων. Με την έννοια αυτή η γεωγραφία είναι «μη μοραλιστική» προσέγγιση. Φυσικά οι γεωγράφοι δεν μπορούν και δεν μπορούν αλλά και δεν παύουν να υπόκεινται σε ηθικές αντιλήψεις εκπηγάζουσες από το συγκεκριμένο πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Το υπόβαθρο αυτό αποτελεί σταθμισμένη συνάρτηση των επιταγών του γεωγραφικού συνόλου στο οποίο θεωρούν ότι ανήκουν ή τους σκοπούς του οποίου θεωρούν ότι υπηρετούν.

Η γεωπολιτική προσέγγιση δεν επιβάλλεται μέσω νομικών υπερδομών, μέσω Διεθνών [Διακυβερνητικών ή μη Κυβερνητικών] Οργανισμών ⁸, ούτε μέσω – ηθελήμένα ή αθέλητα ανεφάρμοστων – ηθικών προτροπών. Οι γεωπολιτικές αντιλήψεις διέπονται από μία και μόνη λογική: τη λογική της ισχύος των διεθνώς ιθυνόντων οικονομικοπολιτικών πυρήνων. Τα αποτελέσματα όμως των γεωπολιτικώς ισχυροτέρων δράσεων, “νομιμοποιούνται” δυστυχώς, μετά την εδραίωσή τους, με νομικές αποφάσεις διεθνών οργάνων και έχουμε παραδείγματα πολλά.

⁶Σ.Σ.: ...ενός γεωγραφικού συστήματος ανισορρόπου κατανομής ισχύος .

⁷Σ.Σ.: Συμφώνως προς τον Charles Kindleberger: ισχύς είναι η δύναμη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά. Δηλαδή είναι η δύναμη συν την ικανότητα χρησιμοποίησής της για την επίτευξη κάποιων αντικειμενικών σκοπών. Κύρος είναι ο σεβασμός ο οποίος αποδίδεται στην ισχύ. Επιρροή είναι η ικανότητα αποτελεσματικής παρεμβάσεως στις αποφάσεις που λαμβάνουν οι άλλοι. Δύναμη είναι η χρήση φυσικών μέσων για τον επηρεασμό αυτών των αποφάσεων .

⁸Σ.Σ. : Ούτως ή άλλως ...συζητησίμου διαυγείας σε ό,τι αφορά τους στόχους των, τουλάχιστον στις συνειδήσεις των περισσότερων κυβερνήσεων του πλανήτη.

3. Με βάση τα όσα παραπάνω ανάφερα πρέπει να εξετάσουμε τον έναν από τους τρεις κατά την γνώμη μου –βασικούς γεωπολιτικούς χώρους της Ελλάδος που αφορούν στα Ιόνια Νησιά και κυρίως στην Κέρκυρα . Γιατί η Κέρκυρα κλείνει στρατηγικά το στενό του Ολτράντο και κατέχει θέση πάνω στα κοιτάσματα πετρελαίου που βρίσκονται ανάμεσα στο νησί και τις κατέναντι Αλβανικές ακτές. Κατά συνέπεια θα πρέπει σαν γεωπολιτική θέση να συγκρούονται στο χώρο αυτό τα συμφέροντα της Ιταλίας που ενδιαφέρεται για τα στενά και την Αλβανία, καθώς και της Γερμανίας και Αυστρίας που επιζητούν την κυριαρχία της Αδριατικής και τη συνέχεια στο Ιόνιο. Δεν μπορούμε επίσης να παραβλέψουμε και τα συμφέροντα της Αγγλίας και της Γαλλίας που ήταν κάποτε κυρίως οι πρώτοι από πλευράς χρόνου κυρίαρχοι των Ιόνιων Νησιών. Δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία ότι η Κέρκυρα είναι ο γόρδιος δεσμός του γεωλογικού χώρου στο σημείο αυτό της Μεσογείου. Γι' αυτό το λόγο θα κάνω ορισμένες από πρώτο χέρι παρατηρήσεις που ίσως να είναι εποικοδομητικές τόσο για το παρόν όσο και για το μέλλον.

4. Η πιθανότητα απώλειας του γεωπολιτικού ελέγχου των Στενών από τα δυτικά αναμφίβολα Συλλογικά Συστήματα Ασφαλείας , η στρατηγική σημασία του επτανησιακού Χώρου αλλά και του αιγαιακού, καθώς και η γεωπολιτική ρευστότητα στη Ν/Α Μεσόγειο, τη Μ. Ανατολή, τον Αραβοπερσικό Κόλπο και τα Βαλκάνια μετέτρεψαν τη νότια πτέρυγα του NATO σε κατ' εξοχήν μέτωπο αντιπαραθέσεως χαρακτηριζόμενο από μεταβαλλόμενες στρατηγικές αλληλεξαρτήσεις, πολιτικο-ιδεολογικές αντιφάσεις και διευρυνόμενα αμυντικά χάσματα. Το γενικό αυτό πλαίσιο διαπιστώσεων δεν αρκεί για να τεκμηριώσει μια επιχειρηματική παρέμβαση. Η γεωπολιτική θέση της χώρας μας ως προς τα δυτικά Συλλογικά Συστήματα Ασφαλείας αποτελεί ένα ουσιαστικό συντελεστή-καταλύτη για την ευκολότερη αποδοχή των ελληνικών επενδυτικών συμμετοχών από πλευράς δυτικών consortium. Τα πιθανά λοιπόν γεωπολιτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας, πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης και συντονισμένων εθνικών κινήσεων προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των ιδιωτικών ελληνικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Και η τοποθέτηση αυτή των πραγμάτων δεν θα

ωφελήσει μόνο την Ελλάδα, αλλά και τα συμφέροντα των άλλων ενδιαφερομένων χωρών που έχουν συμφέροντα στη περιοχή.